

Regeringens proposition

1984/85: 226

om ändring i rennäringslagen (1971: 437);

beslutad den 23 maj 1985.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovan nämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

Koncessionsrenskötsel är en särskild form av renskötsel som bedrivs i Kalix och Torne älvdalar. Koncession kan meddelas den som är renskötselberättigad (koncessionshavare). Ägare eller brukare av jordbruksfastighet kan få inneha renar (skötesrenar) som vårdas av koncessionshavaren.

I propositionen läggs fram förslag till ändringar i rennäringslagen (1971: 437). Ändringarna syftar bl. a. till att stärka koncessionshavarnas ekonomiska ställning och deras ställning i övrigt i förhållande till ägare av skötesrenar. Rätten att inneha skötesrenar begränsas av regionalpolitiska skäl.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Lagförslaget i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 5), lagrådets yttrande (s. 46) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 50).

För att få skälen till lagförslagen helt klara för sig måste läsaren ta del av alla tre texterna.

Förslag till

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)

Härigenom föreskrivs att 85, 86 och 88 §§ rennäringslagen (1971:437) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

85 §

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession kan innefatta rätt att mottaga skötesrenar från ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet.

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva rensköttseln även med skötesrenar som tillhör.

1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet, vilken helt eller delvis är belägen inom koncessionsområdet, om han är bosatt på fastigheten eller inom området.

2. den som tidigare har haft koncession inom området, om han är bosatt där och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,

3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till sådan under 2 angiven förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet.

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till gagn för ortsbefolkningen och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva rensköttseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva rensköttseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst 10 år.

86 §

För rensköttseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, rensköttselberättigad som biträder konces-

För rensköttseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavare, dennes make och hemmavarande barn, rensköttselberättigad som biträder konces-

Nuvarande lydelse

sionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel.

Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens inseende renskötseln inom byn.

Föreslagen lydelse

sionshavare i renskötseln och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser:

1. Ägare av skötesrenar anses som renskötande medlem.

2. Renskötande medlem har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

3. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, minst en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavare leder renskötseln inom byn och anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

88 §

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningvägs sträckning,
3. det högsta antal renar som får hållas inom koncessionsområdet,

4. om och till vilket antal koncessionshavaren får mottaga skötesrenar,

5. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet.

6. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningvägs sträckning,
3. det högsta antal renar som varje koncessionshavare får hålla inom området och det högsta antal skötesrenar som han får ta emot.

4. i vad mån koncessionshavare har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet.

5. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

För samma hushåll får hos koncessionshavare finnas högst trettio skötesrenar i vinterhjord.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

2. En ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som inte är bosatt på fastigheten eller inom området får utan hinder av bestämmelsen i 85 § första stycket 1 ha skötesrenar i koncessionshavarens vård intill den

tidpunkt som lantbruksnämnden bestämmer. Motsvarande gäller när ägare av skötesrenar vid lagens ikraftträdande har fler skötesrenar i koncessionshavares vård än som anges i 88 § andra stycket.

3. Lantbruksnämnden får medge renskötselberättigad, som vid lagens ikraftträdande vid sidan av annat huvudsakligt förvärvsarbete biträder koncessionshavare i renskötseln, rätt att såsom medlem i samebyn under en övergångstid ha kvar renar i byn.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-04-11

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Bodström, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Leijon

Lagradsremiss med förslag till ändring i rennäringslagen (1971: 437)

1 Inledning

Den 6 september 1982 tillkallades en särskild utredare¹ för att göra en översyn av bestämmelserna om koncessionsrenskötseln. Utredaren överlämnade i mars 1984 betänkandet (Ds Jo 1984: 2) Koncessionsrenskötseln. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels det lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

Koncessionsrenskötsel är en särskild form av renskötsel som bedrivs inom vissa områden nedanför lappmarksgränsen i Kalix och Torne älvdalar. Den regleras genom bestämmelser i 85–89 §§ rennäringslagen (1971: 437). Koncessionsrenskötseln skiljer sig i väsentliga avseenden från den vanliga formen av renskötsel som bedrivs i andra delar av Norrland. En skillnad är att koncessionsrenskötsel får bedrivas inom de angivna områdena nedanför lappmarksgränsen under hela året medan den vanliga

¹ Numera hovrättslagmannen Olof Köhl.

renskötsel av hänsyn till jordbruket får bedrivas nedanför denna gräns endast vintertid. En annan skillnad är att markägarna (skötesrenägarna) har en starkare ställning i koncessionsbyarna än i vanliga samebyar. Utmärkande för koncessionsrenskötsel är också att det krävs särskilt tillstånd (koncession) av lantbruksnämnden för att få bedriva renskötsel. Koncessionerna är tidsbegränsade och omprövas efter viss tid, högst 10 år. Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom ett område är till gagn för ortsbefolkningen.

För renskötseln inom koncessionsområdena finns nio samebyar som utnyttjar ett område om ca 14 100 km². Inom områdena finns f. n. drygt 16 000 renar. Av dessa ägs omkring 4 500 av 24 koncessionshavare, som skall vara samer. I detta antal ingår de renar som ägs av koncessionshavares make och hemmavarande barn samt renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln. Återstoden, de s. k. skötesrenarna, vars skötsel mot ersättning has om hand av koncessionshavarna, tillhör ägare eller brukare av jordbruksfastigheter inom koncessionsområdena.

Medlem i en koncessionssameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet. Koncessionshavaren leder under inseende av samebyns styrelse renskötseln inom byn.

Frågan om koncession prövas av lantbruksnämnden i Norrbottens län som fastställer de villkor under vilka renskötseln får bedrivas.

Reglerna om koncessionsrenskötsel infördes första gången i 1928 års renbeteslag. Därmed löstes en gammal stridsfråga. Tidigare hade renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inte varit tillåten under sommartid. Trots förbudet hölls emellertid renar sedvanemässigt under hela året i vissa socknar nedanför lappmarksgränsen. Sedan försök att avskaffa denna renskötsel misslyckats valde statsmakterna att i 1928 års renbeteslag anvisa lagliga former för denna renskötsel. Renskötseln legaliserades härigenom i huvudsak till förmån för den bofasta befolkningen för vilken renen var oundgänglig dels som dragdjur när djup snö omöjliggjorde körning med häst, dels som tillskott till den enskilda hushållningen. För de renskötande samerna medförde det en avsevärd merinkomst att få sköta de bofastas renar.

Förutsättningarna för koncessionsrenskötseln har med tiden ändrats. Den bofasta befolkningen har inte längre behov av att hålla renen som dragdjur. Inte heller är behovet av renen som tillskott till den enskilda hushållningen lika framträdande. Från samisk sida har anförts att koncessionshavarnas ställning numera är mycket svag i förhållande till skötesrenägarnas. Antalet tvister mellan koncessionshavare och skötesrenägare har ökat sedan rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971. Det finns enligt samernas företrädare ingen anledning att fortsätta en koncessionsrenskötsel som inte gagnar samiska intressen. De anser därför att markerna bör få

användas av angränsande vanliga samebyar för vinterbete. Från markägarehåll har anförts att fördelarna av koncessionsrenskötseln inte uppväger dess negativa inverkan på jordbruket och skogsbruket.

Mot denna bakgrund har utredaren på regeringens uppdrag prövat bl. a. frågan om koncessionsrenskötseln fortbestånd och därvid funnit att det f. n. inte finns anledning att avveckla den. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan utom Svenska samernas riksförbund (SSR) och Same Ätnam delar utredarens inställning. Enligt SSR och Same Ätnam bör koncessionsrenskötseln avvecklas på sikt och markerna i stället utnyttjas av de vanliga samebyarna som vinterbetesmarker i enlighet med dessa samebyars sedvanerätt.

För egen del vill jag anföra följande. Koncessionsrenskötseln bedrivs huvudsakligen inom utpräglade glesbygdsområden i Norrbotten, där de regionalpolitiska problemen är särskilt stora. Möjligheten till alternativ sysselsättning är starkt begränsad. Inget annat län har en så ogynnsam sysselsättningssituation som Norrbotten. Enligt länsstyrelsen i Norrbottens län ger koncessionsrenskötseln arbetstillfällen som motsvarar omkring 45 årsarbeten. Till detta kommer vissa arbetstillfällen vid en skinnfabrik och vid renslakterier. Direkt ger renskötseln koncessionshavarna sysselsättning och inkomster. Den ger också ett viktigt tillskott till många små lantbruksföretag, som drivs i kombination med flera andra verksamheter såsom skogsbruk, bärödling, slöjd och pälsdjursföretag. Genom de slaktuttag som skötesrenägarna gör för egen del och genom försäljning av slaktrenar får markägarna ett tillskott till sin försörjning. Vad jag nu har redovisat är enligt min mening motiv nog för att t. v. behålla möjligheterna att bedriva koncessionsrenskötsel i Norrbotten. Det finns emellertid anledning att göra vissa mindre förändringar i lagstiftningen i syfte bl. a. att stärka koncessionshavarnas ställning. Till dessa frågor återkommer jag i det följande. Först vill jag emellertid ytterligare något kommentera den kritik som har framförts mot systemet med koncessionsrenskötsel.

Från konkurrerande markanvändningsintressen, främst jordbruk och skogsbruk, har vid flera tillfällen anförts att fördelarna av koncessionsrenskötseln inte uppväger de nackdelar som åsamkas övriga näringar i området. De stora insatser som gjorts för jordbruk och bärödlingar inom vissa delar av koncessionsområdet liksom den fortgående utvecklingen inom skogsbruket sägs ha medfört att motsättningarna mellan koncessionsrenskötseln och dessa näringar ökat. Motsättningarna har blivit så stora att krav rests på ett totalförbud mot renskötsel inom vissa delar av Kalix kommun.

De olägenheter det här är fråga om kan emellertid motverkas. Ett exempel på detta är att lantbruksnämnden med stöd av rennäringslagen har förbjudit renskötsel inom vissa känsliga områden. Så får t. ex. enligt nu gällande koncessioner renar hållas endast vintertid i området söder om järnvägen Boden – Karungi. Ett annat exempel på särskilda åtgärder är

det statliga stöd som kan lämnas för uppförande av stängsel runt bärodlingar som riskerar att bli utsatta för renskador. Det finns alltså goda möjligheter för lantbruksnämnder att föreskriva sådana villkor som ger tillräcklig garanti för att andra markanvändningsintressen inte skall drabbas av olägenheter av koncessionsrenskötseln.

ESR anser som jag nyss nämnde att de marker som används för koncessionsrenskötseln vid en avveckling skall få användas som vinterbetesmarker av angränsande vanliga samebyar. Jag vill först påpeka att de vanliga samebyarnas rätt att bedriva renskötsel nedanför lappmarksgränsen är begränsad till att avse vinterbete inom de trakter där renskötsel av äldre bedrivs vissa tider av året. Någon exakt gräns för sedvanerättsområdena kan inte anges. Det förhållandet att ett sedvanerättsområde ligger inom ett koncessionsområde innebär emellertid inte att de vanliga byarnas rätt till sedvanerättsbete vintertid upphävs. Områdena får i stället utnyttjas gemensamt av koncessionssamebyn och den vanliga samebyn. För att trygga de vanliga samebyarnas behov av och rätt till vinterbetesmark har lantbruksnämnden i vissa fall som villkor för koncession föreskrivit att vissa områden vintertid skall utnyttjas med ensamrätt av de vanliga samebyarna. Det gäller två områden inom Muonio sameby närmast lappmarksgränsen och ett mindre område inom Ängeså sameby vid lappmarksgränsen.

En avveckling av koncessionsrenskötseln innebär sålunda inte att nya vinterbetesmarker ställs till de vanliga samebyarnas förfogande, utan endast att vissa områden inom koncessionssamebyarna i fortsättningen kan utnyttjas utan konkurrens från koncessionsrenskötseln. En avveckling av koncessionsrenskötseln skulle leda till en minskad sysselsättning utan att medföra några mera betydande positiva effekter för de vanliga samebyarna.

Sammanfattningsvis anser jag att koncessionsrenskötseln bör behållas i sin nuvarande form med hänsyn till dess väsentliga sysselsättningseffekter och andra positiva effekter från regionalpolitisk synpunkt. Enligt vad jag har redovisat kan eventuella olägenheter av koncessionsrenskötseln motverkas. Det finns emellertid enligt min mening anledning att i vissa hänseenden modernisera reglerna för koncessionsrenskötseln. Bl. a. bör koncessionshavarnas ställning stärkas. Jag ämnar i det följande föreslå ändringar i rennäringslagen i detta syfte.

2.2 Grunder för koncessionsprövningen

Mitt förslag: Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel är till övervägande nytta för orten.

Utredarens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är överlag positiva. Same Ätnam anser dock att renskötseln kommer att få vika vid en avvägning mellan olika intressen. Svenska lantarbetareförbundet betonar att det vid koncessionsprövningen bör tas hänsyn till den totala sysselsättningseffekten.

Skälen för mitt förslag: Enligt 85 § andra stycket rennäringslagen får koncession lämnas endast om fortsatt renskötsel inom ett område är till gagn för ortsbefolkningen.

Ett grundläggande krav för att fortsatt renskötsel skall få bedrivas bör liksom nu vara att renskötseln är till nytta för orten direkt eller indirekt. Framför allt bör hänsyn tas till strävandena att av regionalpolitiska skäl främja sysselsättningen inom koncessionsområdena och på så sätt medverka till att stärka underlaget för nödvändig service i dessa glesbygder. Lantbruksnämnden bör således göra en bedömning av hur många koncessionshavare som kan få en godtagbar sysselsättning och inkomst av renskötseln inom ett område och i vilken omfattning rätten att äga skötesrenar ger den som bedriver främst jordbruk, skogsbruk eller trädgårdsnäring inom området ett tillskott till försörjningen.

Vid koncessionsprövningen bör även motstående intressen beaktas. En sakligt underbyggd avvägning bör göras mellan fördelarna av renskötseln och med renskötseln eventuellt förenade olägenheter för motstående intressen. Är de motstående intressena, såväl enskilda som allmänna, av större styrka, bör renskötseln få vika. Renskötseln har främst i kommunerna närmast kusten inneburit vissa olägenheter för jordbruket och skogsbruket, som är de areella huvudnäringarna inom området. Om renskötseln medför alltför stora olägenheter för dessa näringar, bör fortsatt koncession vägras.

Vid avvägningen mellan olika intressen bör lantbruksnämnden beakta de möjligheter som finns att motverka olägenheter för andra näringar genom särskilda föreskrifter om hur renskötseln skall bedrivas. Så sker redan nu genom att det som villkor för koncession föreskrivs att renarna under vissa tider av året inte får hållas på områden där risken för skador är stor. Det är även angeläget att hänsyn tas till de vanliga samebyarnas sedvanerätt till bete nedanför lappmarksgränsen. Även en ändring av gränsen för koncessionsområdet eller en begränsning av renantalet kan komma i fråga. Kommunen bör alltid ges tillfälle att yttra sig och kommunens åsikt bör tillmätas stor vikt vid intresseavvägningen.

2.3 Rätten att äga skötesrenar

Mitt förslag: Av regionalpolitiska skäl skall rätten att inneha skötesrenar förbehållas den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet och som är bosatt inom området eller eljest på

fastigheten. Lantbruksnämnden skall emellertid kunna medge de markägare som f. n. har renar i byarna rätt att låta renarna vårdas av koncessionshavare under en övergångsperiod även om bosättningskravet inte är uppfyllt.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är överlag positiva. Länsstyrelsen i Norrbottens län och Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län anser dock att den föreslagna bestämmelsen kan få icke avsedda effekter genom att en fastighets tomtplats och dess övriga mark kan vara belägen i olika samebyar. Intresseföreningen anser att ägare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdena och som är bosatt inom Norrbottens län bör få äga skötesrenar medan Same Ätnam anser att bostadsbandet bör kopplas till ett krav om förvärvsmässigt brukande av jordbruksfastighet.

Skälen för mitt förslag: Enligt 85 § rennäringslagen är rätten för koncessionshavare att motta skötesrenar begränsad till att avse renar som ägs av personer som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet. Enligt 88 § lagen skall i beslut varigenom koncession beviljas bl. a. anges om och till vilket antal koncessionshavaren får ta emot skötesrenar. I de koncessionsbeslut som gäller f. n. har för alla koncessionshavare utom en föreskrivits skyldighet att ta emot skötesrenar till ett visst angivet antal. Det ankommer på koncessionssamebyarna att bestämma vilka ägare eller brukare av jordbruksfastigheter som kan komma i fråga som skötesrenäggare och till vilket antal var och en får inneha renar.

Enligt 1928 års renbeteslag uppställdes som villkor för rätten att få ha renar i vård hos koncessionshavaren inte bara att vederbörande ägde eller brukade jordbruksfastighet inom koncessionsområdet utan också att han var bosatt där, det s. k. bostadsbandet.

Den pågående utflyttningen från områdena har medfört att åtskilliga skötesrenäggare, som f. n. har renar i byarna, har lämnat koncessionsområdena och har sin huvudsakliga försörjning ordnad på andra håll i landet. Den samlade positiva effekten för bygden av renskötsel är i sådana fall mindre än om en där bosatt och verksam person hade varit innehavare av skötesrenarna. Möjligheten att lämna skötesrenar i koncessionshavares vård bör mot denna bakgrund förbehållas dem som bor i områdena. Det är enligt min mening ortsbefolkningen som behöver skötesrenarna som ett tillskott till sin försörjning. Bestämmelsen i 85 § rennäringslagen bör ändras i enlighet härmed.

Koncessionsområdena följer ofta naturliga gränslinjer som sjöar och älvar. Detta kan få till följd att en registerfastighets mark kan komma att

ligga inom olika koncessionsområden. Lagtexten bör därför utformas så, att möjligheten att inneha skötesrenar bör förbehållas den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet och som är bosatt inom området eller eljest på fastigheten. När en fastighet ligger inom flera koncessionsområden kan således ägaren eller brukaren ges möjlighet att ha renar i någon av samebyarna om han är bosatt på jordbruksfastigheten.

Jag är inte beredd att föreslå någon ytterligare utvidgning av möjligheten att äga skötesrenar. Detta skulle inskränka möjligheterna att uppfylla såväl det regionalpolitiska syftet som strävandena att förbättra koncessionshavarnas ekonomiska ställning.

Mitt förslag innebär att ägare eller brukare av jordbruksfastighet som äger skötesrenar och som inte uppfyller bosättningskravet vid den ändrade lagens ikraftträdande inte längre får ha skötesrenar i koncessionshavares vård. Lantbruksnämnden bör emellertid få befogenhet att medge sådan ägare av skötesrenar rätt att låta renarna vårdas av koncessionshavare under en övergångsperiod. Denna tid bör vara så lång att anpassningen till den ändrade lagen inte behöver medföra någon ekonomisk uppoffring för ägaren av skötesrenarna.

2.4 Koncessionshavarnas ekonomiska ställning

Mitt förslag: Koncessionshavarnas ekonomiska ställning bör stärkas genom att deras renantal ökas. En sådan ökning blir möjlig om det antal renar som ägare eller brukare av jordbruksfastighet får lämna i koncessionshavares vård begränsas till högst 30 renar i vinterhjorden för varje hushåll. Lantbruksnämnden skall fastställa en viss tid efter vilken ägare av skötesrenar inte längre får ha övertaliga renar i koncessionshavares vård.

Utredarens förslag: Överensstämmer i sak med mitt.

Remissinstanserna: Remissinstanserna godtar i allmänhet förslaget. Lantbruksstyrelsen anser att antalet skötesrenar bör begränsas till 20 djur i vinterhjorden. Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län anser dock att en begräsning till 20 renar per hushåll försvårar samebyarnas förutsättningar att erhålla ett gott ekonomiskt utfall.

Skälen för mitt förslag: De 24 koncessionshavarna har f. n. rätt att hålla sammanlagt 4850 egna renar medan det högsta antalet skötesrenar är 11 850 djur. Skötesrenägarnas antal uppgår till mellan 800 och 900 personer. Koncessionshavarna har rätt till ersättning för vården av skötesrenarna. Formellt fastställs ersättningen till koncessionshavarna årligen av bystämman. I praktiken går det ofta till så att koncessionssamebyns styrelse

och koncessionshavarna dessförinnan kommer överens om ersättningen enligt avtalsrättsliga grunder. Ersättningen beräknas på olika sätt i olika byar. I en del byar betalar koncessionshavaren s. k. sköteslega även för sina egna renar men uppbär då också ersättning av samebyn för vården av dessa. I andra byar erläggs ingen sköteslega för egna renar men då utgår heller ingen vårdarlön för dessa. I övrigt är det vanligt att det finns någon form av grundlön och därutöver viss ersättning för det antal dagsverken som utförs. I vissa fall ägs skotrar och annan utrustning av samebyn, i andra fall av koncessionshavaren. Att bedöma huruvida ersättningen för vården av skötesrenarna är tillräckligt hög är svårt. Från samiskt håll görs dock gällande att koncessionshavarna i flera fall har svårt att försörja sig på de låga ersättningar de får för vården av skötesrenarna och på de renar de själva äger.

Enligt min mening bör de regler som gäller för koncessionssamebyn och dess förvaltning ha till huvudsakligt syfte att ge koncessionshavarna en godtagbar sysselsättning och inkomst och att förbättra effektiviteten i renskötseln. Ett sådant syfte kan givetvis inte nås med användning av en enda metod.

En åtgärd som enligt min mening kan vidtas för att förbättra koncessionshavarnas ekonomiska situation är att de får möjlighet att öka sitt renantal. Vid koncessionsprövningen bör således lantbruksnämnden, när den gör den sedvanliga fördelningen av byns renantal mellan ägare eller brukare av jordbruksfastighet och koncessionshavarna, i första hand tillgodose koncessionshavarnas önskemål om ett utökat renantal. Renantalet uppgår dock i de flesta koncessionsområdena till vad betestillgången tål, varför någon ökning av det totala renantalet i de flesta fall inte är möjlig.

Enligt 1928 års renbeteslag fick markägarna inneha högst 20 renar för varje hushåll, års- och fjolårskalvar inte inräknade. Stopandet av denna begränsningsregel i 1971 års lag har medverkat till många av de problem som finns inom koncessionsrenskötseln i dag.

Enligt min mening bör ägare eller brukare av jordbruksfastighet i fortsättningen inte tillåtas att ha fler än 30 renar per hushåll i koncessionshavares vård. Detta förslag innebär att koncessionshavarnas möjlighet att utöka sitt renantal avsevärt förbättras, liksom att möjligheterna vidgas att bevilja koncession till fler samer. Även flera ägare och brukare av jordbruksfastigheter kan då lättare bli medlemmar i samebyn.

Ägare av skötesrenar kan vid den ändrade lagens ikraftträdande komma att ha fler renar i koncessionshavares vård än som är tillåtet. Det bör ankomma på lantbruksnämnden att fastställa en viss tid efter vilken ägaren inte längre får ha övertaliga renar i koncessionshavares vård.

Renarna räknas så gott som undantagslöst under senhösten och förvintern, dvs. efter slaktperioden. De renar som därvid sparas till nästkommande år utgör renägarrens produktionsjord – den s. k. vinterhjorden – och avstäms därvid att gälla vid årsskiftet, dvs. som ett ingående renantal

för det nya året. Detta renantal, som sedermera fastställs på byns ordinarie årsstämma och förtecknas i en s. k. renlängd och som också används vid renägarens taxering, beräkningar i samband med katastrofskada etc., inkluderar de kalvar som ännu inte fyllt ett år. Jag anser att det högsta tillåtna antalet skötesrenar som varje hushåll får lämna i koncessionshavarens vård bör avse antalet djur i vinterhjorden. En begränsning till 20 djur i vinterhjorden inklusive årskalvar, som lantbruksstyrelsen föreslagit, skulle enligt min mening leda till alltför stora begränsningar för ägarna av skötesrenar och äventyra såväl ägarnas intresse för fortsatt renskötsel som deras ekonomiska utfall av det. Jag anser därför att det högsta antalet renar som ägare eller brukare av jordbruksfastighet får lämna i koncessionshavarens vård bör fastställas till 30 djur i vinterhjorden inklusive kalvar oavsett deras ålder.

Koncessionshavarens möjligheter att skaffa sig flera renar beror givetvis på hans ekonomiska ställning. Enligt rennäringskungörelsen (1971:438) finns goda möjligheter att få ekonomiskt stöd (rendriftsstöd) för att underlätta finansiering bl. a. av förvärv av renar. Dels kan garanti lämnas för lån som tas upp för förvärv av renar, dels kan bidrag lämnas till kostnader för förvärv av renar. Frågor om stöd prövas av lantbruksnämnden.

Koncessionssamebyarnas storlek och renantal varierar kraftigt. Så får t. ex. i Mestos sameby hållas totalt 700 renar och i Muonio sameby 4200 renar. Lantbruksnämndens avsikt är att Mestos och Tarendö samebyar skall slås samman. Betesområdena för dessa båda byar är redan nu gemensamma och skötesrenarna skall skötas gemensamt.

En sammanslagning av de minsta koncessionssamebyarna till mer bärkraftiga enheter innebär att koncessionshavarnas ställning stärks. De fasta kostnaderna kan ju på detta sätt slås ut på flera renar. Dessutom ökar utrymmet för nya koncessionshavare i byarna, vilket minskar koncessionshavarnas arbetsbörda. Detta leder även till en förbättring av byns renskötsel, vilket minskar riskerna för konflikter med motstående intressen.

Samtliga koncessioner omprövas f. n. vart tredje år vid samma tidpunkt. I fortsättningen bör koncession kunna meddelas för längre tid än nu. Detta skulle ge koncessionshavarna större ekonomisk trygghet och öka deras benägenhet att utöka sitt renantal. Skulle förutsättningarna för koncessionen ändras, kan lantbruksnämnden enligt 89 § rennäringslagen föreskriva nya villkor eller återkalla koncessionen. Jag vill i detta sammanhang poängtera att tanken bakom bestämmelsen om återkallelse av koncession är att koncessionen endast skall återkallas om allvarliga olägenheter för andra intressen uppkommer genom koncessionsrenskötseln och dessa olägenheter inte kan avhjälpas genom villkor för renskötselns bedrivande. En koncessionshavare, som inte uppenbarligen missköter renskötseln till förfång för medlemmar eller tredje man, bör kunna räkna med att få sin koncession förlängd. Undantag kan behöva göras om koncessionshavaren av åldersskäl e. d. inte bör fortsätta med renskötseln eller om renskötseln i dess helhet måste avvecklas i byn.

Förhållandet mellan koncessionshavarna och koncessionssamebyarna beträffande anställning och ersättning för arbetet bör kunna regleras genom förhandlingar. Detta kräver dock att koncessionssamebyarnas stadgar ses över, eftersom det enligt dessa ankommer på ordinarie bystämma att bl. a. fastställa värdet för dag eller timme av det arbete som renskötande medlemmar utför för byn. Frågan om anställningsförhållandet bör närmast övervägas av de berörda fackliga organisationerna.

2.5 Medlemskap och rösträtt i koncessionssameby

Mitt förslag: Medlemskapet i koncessionssameby för renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln bör begränsas till att avse endast biträden som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete. Lantbruksnämnden skall fastställa en viss tid efter vilken de renskötselberättigade biträden som har annat huvudsakligt förvärvsarbete inte längre får ha renar i samebyn. Renskötande medlem bör vid röstning i ekonomiska frågor tillerkännas en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

Utredarens förslag: Medlemskapet i sameby för renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln slopas helt. I övrigt överensstämmer utredarens förslag med mitt.

Remissinstanserna: Lantbruksstyrelsen tillstyrker förslaget. Same Ätnam. som avstyrker detsamma, påpekar att det finns koncessionshavare som har renskötselberättigade medhjälpare.

Skälen för mitt förslag: Renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln är enligt 86 § första stycket rennäringslagen medlem i samebyn. Han kan i denna egenskap, liksom koncessionshavarens make och hemmavarande barn, av samebyn medges rätt att ha egna renar.

Medlemskapet bör enligt min mening bibehållas för de biträden som inte har något annat huvudsakligt förvärvsarbete. Ett fortsatt medlemskap för sådana biträden som aktivt deltar i renskötseln är ägnat att främja rekryteringen av såväl renskötselberättigade biträden som koncessionshavare. Däremot anser jag att den tillfälliga arbetskraft som hämtas utanför koncessionshavarnas eller skötesrenägarnas krets inte längre har några intressen att bevaka i byn. Deras rätt till medlemskap i byn bör därför slopas. Lantbruksnämnden bör emellertid kunna medge de biträden som nu har renar i samebyn att ha kvar dessa under en övergångsperiod, även om de inte längre får vara medlemmar i byn.

Rennäringslagens bestämmelser om sameby och dess förvaltning skall enligt nuvarande 86 § i tillämpliga delar gälla även i sameby för koncessionsrenskötsel.

En av huvudsyftena med 1971 års rennäringslag var att i största möjliga utsträckning överlåta åt samerna själva att bestämma om renskötselns organisation och om sina egna ekonomiska angelägenheter. De gamla lappbyarna omorganiserades därför till samebyar vars organisation byggdes upp på principen om samverkan mellan medlemmarna i byn liknande den som gäller i fråga om ekonomiska föreningar. Samebyns styrelse tillvaratar således medlemmarnas gemensamma intressen och företräder medlemmarna gentemot myndigheter och andra utomstående. Medlemmarnas rätt att delta i handhavandet av samebyns angelägenheter utövas på bystämma. I fråga om medlemskapet gäller den betydelsefulla skillnaden mellan koncessionssamebyarna och övriga samebyar att i de förra skötesrenägarna skall anses som medlemmar av byn, vilket de inte behöver vara i en vanlig sameby. Skillnaden sammanhänger enligt förarbetena till lagen med att koncessionsrenskötseln bygger på tanken att skötesrenägarna, dvs. ägare eller brukare av jordbruksfastigheter inom koncessionsområdet, är villiga att upplåta sina marker till renbetning, något som knappast kan antas bli fallet om de inte får möjlighet att påverka planeringen och ledningen av byns renskötsel. För att skötesrenägarna skall få delta i avgörandet av ärenden som angår dem föreskrivs därför att de i sådana frågor skall räknas som renskötande medlemmar.

I fråga om rösträtt och beslut på bystämma i en vanlig sameby gäller enligt 59 § rennäringslagen i huvudsak följande regler. Varje myndig medlem har en röst i frågor som rör t. ex. utseende av ordförande på bystämma eller av revisor eller beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen. I övriga frågor tillkommer rösträtt endast renskötande medlem, som därvid har en röst för varje påbörjat hundratal renar.

Tillämpade på en koncessionssameby innebär rennäringslagens rösträttsregler – eftersom skötesrenägare skall anses som renskötande medlem – att vid utseende av ordförande o. d. koncessionshavarna (samerna) alltid är i minoritet. I frågor av annat slag blir inflytandet på bystämman beroende av antalet renar som innehas å ena sidan av koncessionshavaren och å andra sidan av skötesrenägarna. Detta får bl. a. den konsekvensen att, om antalet sameägda renar är mycket stort i förhållande till antalet skötesrenar inom en sameby, koncessionshavarna får det dominerande inflytandet på bystämman i angelägenheter av detta slag. Om å andra sidan antalet sameägda renar är mindre eller ungefär lika stort som sammanlagda antalet skötesrenar och antalet skötesrenägare är stort, får de senare det avgörande inflytandet på bystämman, eftersom redan innehavet av en enda ren ger en röst.

Enligt min mening bör koncessionshavarnas ställning stärkas. Detta bör ske genom att deras röstinflytande ställs i bättre relation till deras renantal än vad som är fallet med nuvarande regler.

Enligt min mening kan det dock inte komma i fråga att frånta skötesrenägarna deras medlemskap i byarna. En sådan åtgärd går alltför långt och

strider mot de praktiska syften som ligger bakom reglerna om koncessionsrenskötsel. Märkerna i fråga utnyttjas ju till renskötsel även på sommaren trots att märkerna till skillnad mot vad som gäller inom renskötselområdet i övrigt till största delen ägs av enskilda och trots att huvudnäringarna inom området är jordbruk och skogsbruk. En grundläggande förutsättning för att denna speciella form av renskötsel skall kunna fungera är därför att markägarna har möjligheter att påverka driften av renskötseln och att de får äga renar som ett tillskott till sin försörjning. Därigenom är de också beredda att i viss utsträckning tåla det intrång och de skador som renskötseln orsakar jordbruket och skogsbruket. Till detta kommer att markägarna såsom renägare är skyldiga att bidra till kostnaderna för renskötseln i proportion till renantalet.

Som jag redan nämnt är rösträtten i ekonomiska frågor som rör renskötseln graderad efter renantalet. Medlemmarna har därvid en röst för varje påbörjat hundratal renar. Jag har i avsnitt 2.4 föreslagit att antalet skötesrenar skall begränsas till högst trettio per hushåll. Röstgraderingen bör enligt min mening justeras i ungefär motsvarande mån, nämligen på så sätt att varje påbörjat tjugotal renar blir den schablon som ger en röst. En sådan rösträttsregel ger tillsammans med den nyss nämnda regeln om en begränsning av antalet skötesrenar koncessionshavarna en starkt ställning.

2.6 Koncessionshavarnas inflytande i samebyn

Mitt förslag: För att stärka koncessionshavarens ställning tas en bestämmelse om att han regelmässigt skall vara ledamot av samebyns styrelse in i lagen. Finns det flera koncessionshavare i en by skall åtminstone en av dem vara ledamot av styrelsen. Koncessionshavaren skall leda renskötseln inom byn och anställa den arbetskraft som kan behövas för renskötseln.

Utredarens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län anser att samebyn i samråd med koncessionshavaren bör anställa tillfällig arbetskraft, medan Svenska lantarbetareförbundet ansluter sig till utredarens förslag. Enligt förbundet bör samebyn formellt vara arbetsgivare.

Skälen för mitt förslag: Samebyn är organiserad på ett sätt som liknar en ekonomisk förening. Det skall finnas en styrelse för byn som tillvaratar medlemmarnas intressen i olika avseenden.

I 48 § rennäringslagen finns bestämmelser om de uppgifter som åvilar styrelsen och som i tillämpliga delar gäller även för styrelserna för conces-

sionssamebyarna. Styrelsen skall leda renskötelsen inom byns betesområde, ombesörja de gemensamma arbeten som behövs för byn, tillse att medlemmarnas gemensamma intressen tillvaratas utan att någon medlem missgynnas, ta ut de medel som medlemmarna är skyldiga att erlägga och i övrigt handha byns angelägenheter. Styrelsen företräder också byn mot tredje man och för byns talan inför domstol och andra myndigheter.

Till skillnad från vad som gäller för de vanliga samebyarna har emellertid koncessionshavarna tilldelats vissa särskilda funktioner när det gäller ledningen av renskötelsen i koncessionssamebyarna. Enligt 86 § har koncessionshavaren rätt att utan styrelsens bemyndigande leda driften av renskötelsen. Koncessionshavaren leder driften under styrelsens inseende vilket innebär att styrelsen kan ge vissa allmänna riktlinjer och anvisningar för driften i framför allt sådana avseenden som påverkar byns ekonomiska ställning. Enligt min mening skulle det dock strida mot lagstiftningens grunder om styrelsen gör sådana ingrepp i koncessionshavarens rätt att handha den löpande renskötelsen att denne i realiteten inte längre kan anses ha huvudansvaret för den verksamheten.

En särskild tvistefråga inom vissa samebyar är vem som skall ha rätt att anställa den arbetskraft som kan behövas vid toppar i renskötelsen. Enligt min mening bör den uppgiften ankomma på koncessionshavaren, som alltså inom anvisade ekonomiska ramar bör få avgöra vem som skall biträda honom i arbetet.

Bestämmelsen om koncessionshavarens ansvar för ledningen av renskötelsen bör i enlighet med vad som nu har sagts uttryckas tydligare i lagtexten.

Med hänsyn till att koncessionshavarna är helt beroende av renskötelsen för sin försörjning och mot bakgrund av det ansvar de har för rendriften samt de kunskaper om renskötelsen som koncessionshavarna besitter bör de ha möjligheter att påverka styrelsens beslut. För att ytterligare stärka koncessionshavarnas ställning föreslår jag därför att koncessionshavaren regelmässigt skall ingå som ledamot i byns styrelse. I flertalet samebyar finns det mer än en koncessionshavare. Åtminstone en av dem skall ingå som ledamot i styrelsen.

2.7 Förutvarande koncessionshavares ställning

Mitt förslag: Den som tidigare har haft koncession inom området men som av ålders- eller hälsoskäl lämnat renskötelsen bör kunna medges rätt att inneha skötesrenar även om han inte äger eller brukar någon jordbruksfastighet inom området. Av regionalpolitiska skäl bör dock krävas att han är bosatt inom området och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete. Efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till f. d. koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar bör också kunna medges rätt

att inneha skötesrenar utan att äga eller bruka jordbruksfastighet om den efterlevande är bosatt inom området. Den underåriges rätt att inneha skötesrenar upphör när han fyller 18 år.

Utredarens förslag: Överensstämmer med mitt utom vad avser rätt för efterlevande make och efterlevande underårigt barn till koncessionshavare att inneha skötesrenar samt kravet på bosättning inom området.

Remissinstanserna: Lantbruksstyrelsen anser att en förutsättning bör vara att vederbörande bor kvar inom byn. Kammarkollegiet anser att rennehavet bör reduceras till en rimlig nivå.

Skälen för mitt förslag: Enligt gällande bestämmelser är det endast ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde som har möjlighet att lämna skötesrenar i koncessionshavares vård. Jag har i avsnitt 2.3 föreslagit att denna möjlighet dessutom skall göras beroende av att ägaren eller brukaren är bosatt inom koncessionsområdet eller eljest på den del av fastigheten som är belägen utanför området.

Från samiskt håll har föreslagits att även förutvarande koncessionshavare, som av ålders- eller hälsoskäl avstår från att söka förlängd koncession, skall få ha renar kvar i byn även om de inte äger jordbruksfastigheter inom området.

Jag delar denna uppfattning. Av sociala skäl bör därför en förutvarande koncessionshavare kunna få ha skötesrenar i byn även om han inte äger eller brukar någon jordbruksfastighet där. Som en förutsättning för detta bör gälla att han inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete. Det bör alltså vara av ålders-, hälso- eller liknande skäl som han lämnat renskötseln. Jag har i avsnitt 2.3 föreslagit att möjligheten att inneha skötesrenar av regionalpolitiska skäl skall förbehållas den som är bosatt inom koncessionsområdet. Enligt min mening talar de regionalpolitiska skälen för samma krav på bosättning när det gäller förutvarande koncessionshavare som för övriga ägare av skötesrenar. Renantalet för en förutvarande koncessionshavare bör begränsas på samma sätt som jag föreslagit i avsnitt 2.4 för andra ägare av skötesrenar, dvs. till högst 30 djur i vinterhjorden.

Den föreslagna bestämmelsen om möjlighet för förutvarande koncessionshavare att inneha skötesrenar bör kunna medverka till att koncessionshavarna vid tidigare ålder än nu överlämnar ledningen av koncessionsrenskötseln till yngre samer. F. n. är flera av koncessionshavarna över 65 år.

I rennäringslagens 14 § finns en bestämmelse om att renskötande medlems dödsbo får fortsätta den av medlemmen bedrivna renskötseln under tre år från dödsfallet. Är en renskötselberättigad dödsbodeläggare under 18

är, räknas tiden från det han fyller 18 år. Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller enligt 86 § andra stycket rennäringslagen i tillämpliga delar sameby för koncessionsrenskötsel. En koncession att bedriva renskötsel är emellertid enligt 85 § personlig. Den upphör därför att gälla när koncessionshavaren avlider, varför 14 § rennäringslagen inte är tillämplig i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel.

Jag förordar att även en efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare, eller till förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, av sociala skäl skall kunna få rätt att inneha skötesrenar även om maken eller barnet inte äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet. Enligt min mening bör det ställas samma krav på bosättning och på begränsning av antalet skötesrenar för de efterlevande som för förutvarande koncessionshavare. Efterlevande make och efterlevande underårigt barn till koncessionshavare, eller till förutvarande koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, kan således få inneha högst 30 renar i vinterhjorden om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet. Den underåriges rätt att inneha skötesrenar upphör när han fyller 18 år.

Som jag anfört i avsnitt 2.3 ankommer det på koncessionssamebyarna att bestämma vilka ägare eller brukare av jordbruksfastigheter som kan komma i fråga som ägare av skötesrenar och till vilket antal var och en får inneha renar. Den situationen kan uppkomma, att alla som vill inneha skötesrenar i en by inte kan beredas plats. Har samebyn därvid att ta ställning till ansökningar från såväl ägare eller brukare av jordbruksfastighet som från tidigare koncessionshavare eller efterlevande make eller underårigt barn, bör de sociala skälen för de senare väga tungt vid en bedömning av vilka som skall få företräde att inneha skötesrenar.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i rennäringslagen (1971:437).

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Specialmotivering

85 §

Den som är renskötselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötsel med egna renar och med skötesrenar som tillhör

1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet och som är bosatt inom området eller eljest på fastigheten.

2. den som tidigare har haft koncession inom området där han är bosatt, om han inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,

3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till under 2 angiven tidigare koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet.

Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst tio år.

Första och andra styckena har ändrats.

I första stycket punkt 1 uppställs som villkor för möjligheten att få ha skötesrenar i vård hos koncessionshavaren inte bara att vederbörande såsom f. n. skall äga eller bruka jordbruksfastighet inom koncessionsområdet, utan han skall också vara bosatt inom området eller eljest på fastigheten. Ligger fastighetens mark inom två eller flera koncessionsområden och är ägaren eller brukaren bosatt på jordbruksfastigheten krävs dock inte att den faktiska bosättningen äger rum inom den del av fastigheten som ligger inom det koncessionsområde där renarna skall hållas. Ägaren eller brukaren har i sådana fall möjlighet att ansöka om medlemskap i en av de samebyar inom vars koncessionsområde fastigheten ligger. Skälet till att det s. k. bostadsbandet har återinförts har redovisats i avsnitt 2.3.

I första stycket punkt 2 ges på angivna villkor förutvarande koncessionshavare möjlighet att ha skötesrenar oavsett om han äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet eller inte. Motiven finns angivna i avsnitt 2.7.

I första stycket punkt 3 ges efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare som avlider under pågående koncession, liksom efterlevande till tidigare koncessionshavare, möjlighet att ha skötesrenar oavsett om andra villkor i punkt 1 eller 2 än bosättning inom koncessionsområdet är uppfyllda eller ej. Med underårigt barn avses det samma som i 11 § punkt 3, nämligen den som är under 18 år. Möjligheten för efterlevande barn att lämna skötesrenar i koncessionshavares vård upphör när det fyller 18 år. Som villkor för efterlevande till f. d. koncessionshavare att kunna få äga skötesrenar krävs att den avlidne vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar. Motiven anges i avsnitt 2.7.

För tydlighetens skull anges i första stycket att koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötsel både med egna renar och med skötesrenar som tillhör de i punkterna 1, 2 och 3 angivna personkategorier.

Andra stycket ger uttryck för den avvägning mellan renskötselintresset och motstående intressen på orten som skall ske vid koncessionsprövningen. Uttrycket orten skall i detta sammanhang inte tas i alltför snäv betydelse. Under begreppet inryms hela den kringliggande bygden – koncessionsområdet. Frågan har behandlats i avsnitt 2.2.

86 §

För renskötelsen inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötelseberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötelsen och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötelse med följande avvikelser:

1. Ägare av skötesrenar anses som renskötande medlem.
2. Renskötande medlem har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.
3. Renskötelsen inom byn leds av koncessionshavaren som anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötelsen. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, åtminstone en av dem skall vara ledamot av styrelsen.

Båda styckena har ändrats.

Enligt första stycket i dess gällande lydelse är en renskötelseberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötelsen medlem i samebyn. Medlemskapet begränsas nu till att avse endast renskötelseberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötelsen och som inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete. Något krav på fast anställning hos koncessionshavaren har dock inte ställts upp. Regeln har behandlats i avsnitt 2.5.

I andra stycket anges de avvikande bestämmelser som gäller för koncessionssamebyarna och dess förvaltning jämfört med de vanliga samebyarna och deras förvaltning. Punkt 1 har sin motsvarighet i gällande rätt bortsett från att ordet skötesrenägare bytts ut mot uttrycket "ägare av skötesrenar". Punkt 2 innebär att koncessionshavarnas inflytande stärks genom att renskötande medlem tillerkänns en röst för varje påbörjat tjugotal renar. Koncessionshavaren får enligt punkt 3 befogenhet att anställa arbetskraft för skötseln av renarna. Koncessionshavaren skall till skillnad från vad som gäller nu vara ledamot av styrelsen. Finns det flera koncessionshavare inom en by skall åtminstone en av dem vara ledamot av styrelsen. Motiven till ändringarna har angetts i avsnitt 2.5 och 2.6.

88 §

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
 2. flyttningvägs sträckning,
 3. det högsta antal egna renar respektive skötesrenar som koncessionshavaren får hålla inom området,
 4. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,
 5. de villkor i övrigt under vilka renskötelsen får bedrivas.
- Ägare av skötesrenar får lämna högst trettio renar i vinterhjorden för varje hushåll i koncessionshavares vård.

I första stycket har endast gjorts den ändringen att nu gällande bestämmelser i punkterna 3 och 4 har förts samman under en punkt, där det anges

att koncessionsbeslutet, såsom regelmässigt sker i praktiken, skall innehålla uppgift om det högsta antalet egna renar resp. skötesrenar som koncessionshavaren får hålla inom koncessionsområdet.

Enligt andra stycket, som är nytt, begränsas det antal renar som ägare av skötesrenar får lämna i koncessionshavares vård. Antalet begränsas till högst trettio renar i vinterhjorden för varje hushåll. I detta antal ingår även kalvar oavsett ålder. Begränsningen gäller samtliga i 85 § första stycket 1-3 angivna personkategorier liksom för ägare eller brukare av jordbruksfastighet som ligger inom flera koncessionsområden. Regeln har behandlas i avsnitt 2.4. Där framgår även vad som avses med vinterhjorden.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 1985.

2. Bestämmelsen i 85 § andra stycket tillämpas även om ansökan om koncession har gjorts före ikraftträdandet.

3. En ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som inte är bosatt inom området eller eljest på fastigheten får inte ha skötesrenar i koncessionshavares vård efter den tidpunkt som lantbruksnämnden bestämmer. Detsamma gäller, i fråga om övertaliga renar, ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande har fler skötesrenar i koncessionshavares vård än som anges i 88 § andra stycket.

4. Lantbruksnämnden får bestämma den tidpunkt efter vilken renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln men som har annat huvudsakligt förvärvsarbete inte längre får ha renar i samebyn.

Nu gällande koncessioner löper ut den 31 december 1985. Beslut om koncession för tiden därefter meddelas av lantbruksnämnden under december månad. Det är därför lämpligt att den nya lagen träder i kraft den 1 december 1985 så att den ändrade lagen kan beaktas vid prövning av koncession för tiden efter den 1 januari 1986. Den nya bestämmelsen om grunderna för koncessionsprövningen i 85 § andra stycket skall enligt punkt 2 tillämpas även på koncessionsansökningar som görs före ikraftträdandet.

Enligt punkt 3 kan lantbruksnämnden medge att sådana ägare av skötesrenar som inte uppfyller det bosättningskrav som föreskrivs i 85 § första stycket 1 eller som har flera renar än som föreskrivs i 88 § andra stycket får ha skötesrenarna kvar i koncessionshavares vård under en övergångstid. Sådan dispens får enligt punkt 4 också ges för renar ägda av renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln men som har annat huvudsakligt förvärvsarbete.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i rennäringslagen (1971:437).

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Bilaga 1

Sammanfattning av betänkandet (Ds Jo 1984: 2) Koncessionsrenskötseln

Enligt utredaren finns det f. n. inte skäl att avveckla koncessionsrenskötseln inom något av de nio nuvarande koncessionsområdena. Näringen har betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Den bedrivs inom glesbygder i Norrbottens län, där arbetslösheten är högre än i någon annan del av landet. Koncessionsrenskötseln ger enligt länsstyrelsen arbetstillfällen som motsvarar åtminstone 40 årsarbeten. Näringen ger koncessionshavarna (samerna) sysselsättning och inkomster. Den ger skötesrenägarna (markägarna) ett tillskott till försörjningen. "kött i grytan och ibland en slant i börsen." Näringen kan dessutom sägas vara av viss social betydelse: ortsbefolkningen är intresserad av näringen och samlas ofta vid bl. a. slakt, kalvmärkning och renräkning. Olägenheterna för andra areella näringar är f. n. förhållandevis små.

Utredaren anser att det finns anledning att revidera gällande bestämmelser om koncessionsrenskötseln i två avseenden. Dels hör koncessionshavarnas ställning i byarna stärkas. Dels bör regionalpolitiska synpunkter ges större vikt än f. n. För att stärka koncessionshavarnas ekonomiska ställning och deras ställning i övrigt i förhållande till markägarna föreslås bl. a. att markägarnas renantal skall begränsas och koncessionshavarnas renantal ökas, att koncessionshavarnas ansvar för renskötselns bedrivande skall utvidgas och preciseras och att koncessionshavarna obligatoriskt skall ingå som ledamöter i samebyarnas styrelser. Av sociala skäl föreslås att en koncessionshavare vars koncession upphör av åldersskäl eller hälsoskäl e. d. skall ges möjlighet att ha skötesrenar i byn även om han inte äger någon jordbruksfastighet inom området. Detsamma bör gälla för en avliden koncessionshavares dödsbo. Av regionalpolitiska skäl föreslås bl. a. att rätten att inneha skötesrenar skall förbehållas sådana ägare av jordbruksfastigheter som är bosatta inom koncessionsområdet.

Utredaren tar också upp jakt- och fiskefrågor samt frågan hur en avveckling av koncessionsrenskötseln bör ske för den händelse det skulle visa sig i framtiden att koncessionsrenskötseln inom en eller flera byar medför alltför stora olägenheter för andra näringar.

Utredarens lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)

Härigenom föreskrivs att 85, 86 och 88 § rennäringslagen (1971:437) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

85 §

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbotens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession kan innefatta rätt att mottaga skötesrenar från ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet.

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbotens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva rensköttsel med egna renar och med skötesrenar som tillhör

1. den som är bosatt inom koncessionsområdet och där äger eller brukar jordbruksfastighet,

2. den som tidigare har haft koncession inom området och inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete eller efterlevande make eller underårigt barn till avliden sådan koncessionshavare.

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till gagn för ortsbefolkningen och endast om den

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som

Nuvarande lydelse

som söker koncession kan antas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst tio år.

Föreslagen lydelse

söker koncession kan antagas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

86 §

För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötseln. Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens inseeende renskötseln inom byn.

För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel med följande avvikelser.

1. Skötesrenägare anses som renskötande medlem.

2. Renskötande medlem har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

3. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, en av dem skall vara ledamot av styrelsen. Han leder renskötseln inom

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

byn och anställer den arbets-
kraft som kan behövas för ren-
skötseln.

88 §

I beslut varigenom koncession
beviljas skall anges

I beslut varigenom koncession
beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,

1. koncessionsområdet,

2. flyttvägs sträckning,

2. flyttvägs sträckning,

3. det högsta antal renar som
får hållas inom koncessionsom-
rådet,

3. det högsta antal egna renar
respektive skötesrenar som
koncessionshavaren får hålla
inom området,

4. om och till vilket antal
koncessionshavaren får mottaga
skötesrenar,

4. i vad mån koncessionshavaren
har rätt att anlägga stängsel,
uppföra byggnader och taga
virke inom koncessionsområdet,

5. i vad mån koncessionshavaren
har rätt att anlägga stängsel,
uppföra byggnader och taga
virke inom koncessionsområdet,

5. de villkor i övrigt under
vilka renskötseln får bedri-
vas.

6. de villkor i övrigt under
vilka renskötseln får bedri-
vas.

Skötesrenägare får äga högst
tjugo renar för varje hushåll,
årskalvar ej inräknade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Bestämmelsen i 85 § andra stycket tillämpas dock även om ansökan om koncession har gjorts före ikraftträdandet.

En skötesrenägare som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som då inte är bosatt inom området skall göra sig av med renarna inom den tid som lantbruksnämnden bestämmer. Detsamma gäller skötesrenägare som vid lagens ikraftträdande äger flera renar än som anges i 88 § andra stycket.

*Bilaga 3***Förteckning över remissinstanserna och sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds Jo 1984: 2) Koncessionsrenskötsel****Remissinstanserna**

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens naturvårdsverk, domänverket, kammarkollegiet, länsstyrelsen i Norrbottens län, Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län, Lantbrukarnas riksförbund, Same Ätnam, Svenska jägareförbundet, Svenska lantarbetareförbundet och Svenska samernas riksförbund.

Lantbruksstyrelsen har bifogat yttrande från lantbruksnämnden i Norrbottens län och arbetsmarknadsstyrelsen från länsarbetsnämnden i Norrbottens län. Länsstyrelsen har bifogat yttranden från Kalix, Pajala, Överkälix och Övertorneå kommuner. Svenska jägareförbundet har bifogat yttrande från Norrbottens läns jaktvårdsförening. Därutöver har inkommit yttranden från Muonio sameby och Saminuorra.

1 Allmänna utgångspunkter**1.1 Lantbruksstyrelsen**

Lantbruksstyrelsen anser i likhet med utredningen och lantbruksnämnden i Norrbottens län att det f. n. inte finns skäl att avveckla koncessionsrenskötseln inom något av de nio nuvarande koncessionsområdena. Möjligheten att slå samman de minsta koncessionsbyarna till större och bärkraftigare enheter bör dock eftersträvas.

1.2 Arbetsmarknadsstyrelsen

I enlighet med utredningen anser arbetsmarknadsstyrelsen att koncessionsrenskötseln bör få finnas kvar. Den begränsade sysselsättning som näringen medför utgör ändå en värdefull del i en region där alternativa sysselsättningsmöjligheter är starkt begränsade. Styrelsen vill vidare betona betydelsen av ett fortsatt nära samarbete mellan berörda intressen för att motverka att allvarliga motsättningar uppstår mellan koncessionsrenskötseln och andra areella näringar.

1.3 Statens naturvårdsverk

Intresse motsättningarna mellan koncessionsrenskötseln och naturvården är begränsade.

Rovdjursfrågorna har i förhållande till det övriga renskötseområdet underordnad betydelse. Naturvårdens anspråk på skyddsområden har inom koncessionsrenskötseområdet varit begränsat och kunnat tillgodoses i samförstånd.

Fasta anläggningar som renstängsel o. dyl. har varit föremål för samråd varvid naturvårdsintresset beaktats.

Att slopa koncessionsrenskötseln och ersätta den med andra renskötseformer innebär ingen fördel för naturvårdsintresset.

Ur de synpunkter naturvårdsverket har att företräda finns därför ingen erinran mot att koncessionsrenskötseln bibehålls. De föreslagna regeländringarna är i övrigt så långt verket kan bedöma väl motiverade och underbyggda.

Naturvårdsverket tillstyrker därför att i betänkandet föreslagna åtgärder genomförs.

1.4 Domänverket

Domänverket finner inga bärande skäl att avveckla koncessionsrenskötseln inom nuvarande koncessionsområden. Inom dessa områden är arbetslösheten stor och näringen ger ett icke obetydligt tillskott till sysselsättningen. En förutsättning för beviljande av koncessioner är dock att villkoren markeras lika tydligt som tidigare samt att gällande regler ovillkorligen måste följas för att renskötseln skall få bedrivas.

Domänverket motsätter sig den utveckling som Svenska samernas riksförbund framför, nämligen att koncessionsrenskötseln avvecklas och att markerna används till vinterbete av angränsande samebyar. Detta skulle vara en utveckling som icke är önskvärd från skoglig synpunkt.

1.5 Kammarkollegiet

Koncessionsrenskötseln skiljer sig från annan renskötsel därigenom att den för sitt fortbestånd är beroende av att den är till gagn för ortsbefolkningen, dvs. i sak för markägarna inom koncessionsområdet. Någon obetingad rätt till renskötsel inom koncessionsområdena föreligger alltså inte enligt rennäringslagen.

Utredningen visar att koncessionshavarna och markägarna i huvudsak är överens om att koncessionsrenskötseln bör bestå.

1.6 Länsstyrelsen i Norrbottens län

För närvarande finns inom koncessionsbyarna ca 16 000 renar vilket i stort motsvarar betesresurserna inom området. I länets handlingsprogram för rennäringen har antagits att behovet av arbetskraft i näringen kan anges till en årsarbetare per 350 renar. Koncessionsrenskötseln innebär således

från sysselsättningssynpunkt ca 45 årsarbetare. Arbetstillfällena är i huvudsak lokaliserade till den extrema glesbygden. Med hänsyn härtill är arbetstillfällena särskilt angelägna eftersom de bidrar till att upprätthålla ett sviktande näringsliv.

Från konkurrerande markanvändningsintressen har vid ett flertal tillfällen anförts att fördelarna av koncessionsrenskötseln ej uppväger de nackdelar som åsamkas övriga näringar i området. Särskilt har den negativa inverkan på jord- och skogsbruket framhållits. De stora satsningar som gjorts på jordbruk och bärödlingar inom vissa delar av koncessionsområdet liksom den fortgående utvecklingen inom skogsbruket har medfört att motsättningarna mellan koncessionsrenskötseln och dessa näringar ökat. Motsättningarna har blivit så stora att krav rests på ett totalförbud mot renskötelse inom vissa delar av området, bl. a. från Kalix kommun.

Enligt länsstyrelsens uppfattning finns möjligheter att i stor utsträckning eliminera dessa motsättningar. För att detta skall vara möjligt måste dock bestämmelserna om koncessionsrenskötseln utformas så att beviljande myndighet har möjlighet att styra utvecklingen och föreskriva härför erforderliga villkor. Nuvarande regler medger att i samband med koncessionsprövningen villkor kan föreskrivas som kan medverka till att överbrygga intressemotsättningarna.

Koncessionsrenskötseln bygger på ett samspel mellan skötesrenägarna, dvs. ägare eller brukare av jordbruksfastigheter inom koncessionssamebyn, och renskötarna, dvs. koncessionsinnehavarna. Markerna nedom lappmarksgränsen kan nyttjas för renskötelse och i gengäld får markägarna möjlighet att ha skötesrenar hos koncessionsinnehavarna och möjlighet att påverka renskötelsens utformning. Ett sådant samspel är enligt länsstyrelsens mening en grundläggande förutsättning för koncessionsrenskötseln. Genom att markägarna har möjlighet att påverka renskötelsens utformning och dra nytta av näringen är de också beredda att i viss utsträckning tåla det intrång och de skador som näringen förorsakar på jord- och skogsbruket. Detta torde gälla oavsett att skötesreninnehavet ej i lika stor omfattning som tidigare har direkt betydelse för försörjningen.

Det nu framlagda förslaget innebär inga större principiella förändringar av villkoren för koncessionsrenskötseln. Någon avveckling av koncessionsrenskötsel föreslås inte och grunden för koncessionsrenskötsel skall även i framtiden vara ett samspel mellan markägarna och koncessionsinnehavarna. Länsstyrelsen anser detta vara en riktig utgångspunkt.

1.7 Same Ätnam

— — — Möjligheterna att genom de egna samebyarna åstadkomma förbättrade förhållanden fanns och finns överhuvud taget inte, med undantag av Muonio sameby. Där är koncessionshavarnas antal relativt stort och deras reninnehav något större än skötesrenägarnas. De grava missförhål-

landen som råder för alla samer inom koncessionsrenskötseln har enhälligt påtalats av koncessionshavarna. Dessa kräver nu genom sina demokratiskt valda organ att koncessionsrenskötselinstiutet avskaffas, eftersom detta är till men för rennäringsutövändet. Samerna är beroende av rennäringen som utkomst för sitt uppehälle. Skötesrenägarna har däremot andra, mycket varierande förvärvskällor, t. ex. fasta anställningar, egna företag, jord- eller skogsbruk, som huvudsaklig inkomstkälla. Deras rennehav utgör endast fritidsverksamhet eller kapitalplacering. — — —

Några bärande argument för att bibehålla koncessionsrenskötseln har inte framkommit i utredningsmaterialet. Avgörande för att bibehålla koncessionsrenskötseln är om den är eller kan bli en samisk näring. Riksorganisationen Same Ätnam bedömer att dessa förutsättningar saknas idag. Sådana förutsättningar förefaller obefintliga även med hänsyn till de framlagda reformförslagen. Koncessionsrenskötseln är dessutom i dagens samhälle ett förlegat institut som inte längre fyller den funktion den avsågs för.

Beträffande de i utredningen anförda regionalpolitiska skälen till att behålla koncessionsrenskötseln, är det synnerligen tvivelaktigt om koncessionsrenskötseln kan sysselsätta så många som länsstyrelsen uppskattar. Som exempel kan nämnas att en koncessionshavare har flera år efter det att han tilldelats koncession en heltidsanställning utanför renskötseln. Andra koncessionshavare ersätts för värden av renar med extremt låga dagsverkesarvoden, som utbetalas för bara kortare perioder. Under mellantiderna måste dessa koncessionshavare lita till arbetslöshetsersättningar eller ströarbeten. Deras eget tillåtna rennehav är dessutom för lågt för att ensamt kunna försörja en familj.

Riksorganisationen Same Ätnams uppfattning är att koncessionsrenskötseln skall avvecklas och koncessionshavarna samt de samer som bedriver egen renskötsel ingå som renskötande medlemmar i angränsande fjäll- och skogsbyar. I de områden, där förutsättningar finns, skall koncessionsrenskötseln ombildas till samisk skogsrenskötsel.

De marker som i dag används för koncessionsrenskötsel är och skall användas som vinterbetesmarker för angränsande fjäll- och skogsbyar i överensstämmelse med deras sedvanerätt. Detta är en riktig lösning med hänsyn till krympta betesmarker för renskötseln generellt.

1.8 Svenska samernas riksförbund

Mot bakgrund av vad som framkommit under tiden efter 1971 års rennäringslags ikraftträdande, kontinuerliga kontakter med koncessionsinnehavarna m. fl. och det material som tagits fram av koncessionsrenskötselutredningen får SSR konstatera att det saknas bärande argument och grunder för att bibehålla koncessionsrenskötseln.

Av utredningen framgår att det främsta skälet för att koncessionsrenskötseln skall fortsätta på i huvudsak nuvarande grunder är dess regionalpolitiska betydelse. Denna betydelse kan ifrågasättas, men är inte det huvudsakliga skälet till SSRs ståndpunkt att avgörande skäl fortfarande finns att avveckla denna form av renskötsel.

I fråga om de regionalpolitiska skälen kan det i och för sig ifrågasättas om koncessionsrenskötseln har den stora betydelse som den har tillmätts av länsstyrelsen. Som exempel kan nämnas att en koncessionsinnehavare flera år efter det att han fått koncession har ett heltidsarbete utanför renskötseln. Det kan dessutom ifrågasättas om många av de arbetstillfällen som i övrigt inräknas i de årsarbeten som koncessionsrenskötseln beräknas ge faktiskt finns, även med beaktande av att viss sysselsättning har karaktären av kombinationssysselsättning.

Den avgörande förutsättningen för ett bibehållande av koncessionsrenskötseln måste i stället vara om denna – i enlighet med vad SSR tidigare framfört – kan anses vara eller på sikt bli en samisk näring. Såvitt SSR kan bedöma saknas sådana förutsättningar idag och det kan dessutom ifrågasättas om de kan tillskapas även med beaktande av de reformförslag som lämnas i utredningen.

Enligt SSRs uppfattning är det i stället en på sikt riktigare lösning att avveckla koncessionsrenskötseln. Härvid skall dock beaktas den särställning som Muonio sameby intar, som varande den enda samiska koncessionssamebyn. SSR finner att de marker som idag används för koncessionsrenskötsel är och skall användas som vinterbetesmarker för angränsande fjäll- och skogssamebyar i enlighet med dessa samebyars sedvane rätt. Koncessionsinnehavarna och de samer som bedriver egen renskötsel kommer i detta läge att erbjudas medlemskap i dessa samebyar.

Den här redovisade uppfattningen har framförts vid de överläggningar som varit med koncessionsinnehavarna. De övriga alternativa lösningar som därvid framförts har annars varit att koncessionssamebyarna skall i rättsligt och annat hänseende jämsställas med skogs- och fjällsamebyarna.

För det fall att regering och riksdag inte i dag är beredd att ta det steg som vid senare tillfälle ändå måste tas, nämligen att avveckla koncessionsrenskötseln, och i stället gå på de mer begränsade reformförslag som nu är framlagda, måste det enligt SSRs uppfattning ske med den uttryckliga förutsättningen att det är fråga om en övergångslösning i avvaktan på ett senare slutligt ställningstagande.

Eftersom nu gällande koncessioner löper ut i och med 1984 års utgång kan SSR i så fall finna det lämpligt att koncessioner fr. o. m. 1985 lämnas på 5 år med angivande att en utvärdering skall göras efter 3 år.

Som särskilda förutsättningar och villkor för en sådan temporär reglering skall gälla att koncessionerna skall prövas mot bakgrund av att aktuella behov av vinterbetesmarker för angränsande fjäll- och skogssamebyar först tillgodoses. I detta sammanhang skall särskilt uppmärksammas

att pågående stängselbyggnationer längs lappmarksgränsen avbryts. En konsekvens av detta torde kunna bli att det kan komma i fråga att redan fr. o. m. 1985 göra viss omreglering av nuvarande koncessionssamebyars gränser och även så antal byar. Vidare måste gälla som ett särskilt villkor att det redan nu tas ställning till frågan om omförande av Muonio sameby till en skogssameby. För det fall att lantmäteritekniska och andra regleringar måste genomföras förutsätter SSR att detta också sker.

Sammantaget finner SSR att det saknas anledning att bibehålla de mer hobbybetonade renskötselformer som idag präglar koncessionssamebyarna. Härvid intar Muonio sameby en annan ställning. Den riktiga lösningen både i dag och på längre sikt är att avveckla koncessionsrenskötselformerna och att markerna i stället används för angränsande fjäll- och skogssamebyar varvid koncessionsinnehavarna ges medlemskap i dessa samebyar. För det fall att regering och riksdag i dag inte skulle vara beredda att ta detta ställningstagande måste en förlängning av koncessionerna fr. o. m. 1985 prövas mot bakgrund av att aktuella behov av vinterbetesmarker för angränsande fjäll- och skogssamebyar först tillgodoses och att koncessionerna i övrigt görs tidsbegränsade.

Målet måste vara att markerna skall användas för en samisk renskötselform.

1.9 Svenska lantarbetareförbundet

Förbundet delar den uppfattning som utredaren framför att koncessionsrenskötselformerna bör bestå som ett väsentligt inslag i näringslivet i Norrbotten. Givetvis kan konkurrerande intressen uppstå med andra areella näringar men med hänsyn till de mindre goda förutsättningar som råder för jordbruk och trädgårdsnäring i alla byar utom Kalix och Liehittjäja bör rennäringens värde för sysselsättningen visas vederbörligt beaktande. Man bör också beakta att koncessionshavarna är direkt beroende av renskötselformerna för sitt livsuppehälle. Deras situation bör därför enligt förbundets uppfattning stärkas gentemot markägarna.

2 Grunder för koncessionsprövningen

2.1 Lantbruksstyrelsen

Förslaget att lagtexten förtydligas så att det framgår att även motstående intressen skall beaktas vid koncessionsprövningen är enligt lantbruksstyrelsens mening angeläget. Förutom de i utredningen nämnda motstående intressena och areella näringarna är det enligt styrelsens, liksom lantbruksnämndens uppfattning angeläget, att hänsyn även tas till lappmarkssamebyarnas sedvanerätt. I fall när tillräckliga skäl att vägra koncession inte föreligger och när särskilda villkor beträffande renarnas skötsel inte är tillräckliga bör ändring av gränserna för koncession kunna komma ifråga.

2.4 Domänverket

Inom såväl koncessionsområdet som rennärlingsområdet i övrigt i landet har renantalet tillåtits öka kraftigt under de senaste åren. Orsaken därtill är dels skogsbrukets positiva åtgärder för renbetesstillgången och dels en följd av år med klimatiskt betingade goda förutsättningar. Det är därför angeläget att koncessionsmyndigheten i avvaktan på en tillförlitlig betesinventering tillser att renantalet även inom koncessionsområdet nedbringas och hålles på en rimlig nivå. Detta måste anses vara en förutsättning för att markägarna fortsättningsvis skall acceptera denna form av "tillståndsrenskötsel".

För domänverket, som bedriver betydelsefull areell näring inom koncessionsområdet är det angeläget, att av villkoren klart framgår skyldigheten för samebyarna att hålla renarna borta från områden som besprutas, gödslas eller är föremål för koncentrerade avverkningar.

2.6 Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att som villkor för koncession skall gälla att fortsatt renskötsel är till övervägande nytta för orten.

2.7 Same Ätnam

Utredarens uppfattning är att koncessionsrenskötseln skall bibehållas av främst regionalpolitiska skäl. Detta förenas med skärpta krav vid tillståndsgivning genom förslag att renskötseln skall vara till *övervägande* nytta för orten. Är de till renskötseln motstående intressena av större styrka, bör renskötseln få vika. Samtidigt föreslår utredningen att kommunerna ges större inflytande vid intresseavvägningen och vid tillståndsgivningen. Dessa förslag försvagar de samiska intressena.

Av månghundraårig erfarenhet vet vi att vid en sådan intresseavvägning kommer renskötseln förr eller senare att få vika. Koncessionsrenskötseln som tillkom vid ett utpräglat agrart samhällsbruk i detta område har ju dessutom spelat ut sin roll som nödvändigt tillskott till den jord- och markbrukande befolkningens uppehälle. Renen används inte heller längre som dragdjur.

2.9 Svenska lantarbetareförbundet

Förbundet vill betona att koncessionsprövningen bör ta hänsyn till den totala sysselsättningseffekten. Förhållandet i dag är tyvärr otillfredsställande med en mycket hög arbetslöshet bland samerna även inom koncessionsbyarna. Utredaren har lämnat detta problem obeaktat i allt för hög utsträckning. Om de areella näringarna framdeles genom regionalpolitiska

satsningar kommer att ställa ytterligare krav på tillgång till mark, kan sysselsättningen komma att bli än mer problematisk för samerna. Det krävs därför en mycket genomgripande analys av situationen, något som markkommunen bör ha det övergripande ansvaret för.

3 Rätten att äga skötesrenar

3.1 Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen delar uppfattningen att rätten att inneha skötesrenar bör förbehållas den markägare/brukare som själv är bosatt inom området.

3.4 Domänverket

Utredarens förslag om bostadsbandets återinförande tillstyrkes, vilket domänverket anser vara en förutsättning för att koncessionshavarens rätt skall kunna stärkas och för att renantalet skall kunna begränsas till lämplig nivå.

3.6 Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen vill inte motsätta sig att bostadsbandet återinförs, dvs. att rätten att inneha skötesrenar endast ska tillkomma de renägare som bor inom koncessionsområdet.

Länsstyrelsen vill framhålla att en bokstavlig tillämpning av lagtexten kan få icke avsedda effekter. Tomtplats eller mangårdsbyggnad som tillhör fastighet som har mark inom koncessionsområdet kan vara beläget utanför koncessionsområdets gräns. Att så blir fallet beror på att gränsdragningen mellan koncessionsområdena inte alltid följer bygränser utan är anpassade till naturliga gränslinjer, exempelvis älvar, åar, sjöar. Om lagtexten utformas enligt utredningens förslag blir innebörden för många fastighetsägare inom koncessionsområdena att man icke uppfyller lagens krav på att äga jordbruksfastighet och vara *bosatt* inom samebyn. Lagtexten bör i detta avseende justeras.

3.10 Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län

Intresseföreningen delar i princip utredningens förslag men tillämpningen får inte vara så strikt som den nu föreslagna skrivningen innebär. Av många skäl, bl. a. att samebyarnas gränser följer t. ex. vattendrag, kan bosättningen bli inom ett annat koncessionsområde än där markerna i huvudsak är belägna och renarna vårdas.

Genom restriktioner i byggande ute i byarna har en inflyttning till centralorterna skett och detta innebär att ägare av jordbruksfastigheter och

renar genom detta kan bo utanför koncessionsområdet. Därutöver finns ägare av jordbruk och renar som förutom att de brukar sina fastigheter deltar mycket aktivt i renskötsel inom sina samebyar men bor utanför koncessionsområdet. Dessa måste ha möjlighet att i fortsättningen inneha renar. Av här redovisade skäl bör skrivningen ändras så att ägare av jordbruksfastigheter inom koncessionsområdena bosatta inom Norrbottens län kan vara samebymedlemmar. Ändå uppfyller kravet att renskötseln är till gagn för orten.

3.7 Same Ättnam

Att återinföra det s. k. bostadsbandet för skötesrenägare samt restriktioner för högsta tillåtna skötesinnehav till maximalt 20 renar per hushåll kan skenbart ge en förbättring för rennäringens utövarna. Detta kommer dock knappast att få någon effekt, eftersom tanken samtidigt är att ge ökad plats för nya skötesrenägare. Bostadsbandet för skötesrenägare kommer heller inte att få någon verkan om det inte samtidigt kopplas till ett krav om förvärvsmässigt brukande av jord och skog som huvudsaklig inkomstkälla. Det kan inte vara skäligt att s. k. "troftoarbönder" får ha rätt att inneha renar, som inkräktar på en näringsutövning.

3.9 Svenska lantarbetareförbundet

Förbundet vill ställa sig bakom förslaget att återinföra kravet på bostadsband för skötesrenägare. Markägare som flyttat och har sin huvudsakliga inkomst av annan verksamhet på annan ort bör inte få rätt att fortsättningsvis äga renar. En skälig övergångstid för de markägare som nu äger renar men inte har bostadsband bör kunna medges.

4 Koncessionshavarnas ekonomiska ställning

4.1 Lantbruksstyrelsen

Enligt lantbruksstyrelsens mening är det angeläget att vid koncessionsprövningen i första hand tillgodose koncessionshavarnas önskemål om ett utökat renantal. Det är också angeläget att begränsa markägarnas renantal – inte till "Högst tjugo renar för varje hushåll, årskalvar ej inräknade" utan till "högst tjugo renar i vinterhjorden för varje hushåll".

Samebyarnas renar räknas så gott som undantagslöst under senhösten och förvintern, dvs. efter slaktperioden. De renar som därvid sparas till nästkommande år utgör renägarens produktionsjord – den s. k. vinterhjorden – och avstäms därvid att gälla vid årsskiftet, dvs. som ett ingående renantal för det nya året. Detta renantal, som sedermera fastställs på byns ordinarie årsstämma och förtecknas i en s. k. renlängd och som också

används vid renägarens taxering, beräkningar i samband med katastrof-skada etc., inkluderar de kalvar som ännu inte fyllt ett år. Det är enligt lantbruksstyrelsens uppfattning otidsenligt och direkt vilseledande att använda begreppet "vuxna renar, årskalvar ej inräknade". Denna beskrivning härstammar från den tid då samerna inte behövde deklarerat bokföringsmässigt och när det var fråga om att begränsa renantalet på vissa sommarmarker, exempelvis vid bete i Norge.

4.5 Kammarkollegiet

De föreslagna ändringarna förefaller inte vara mera långtgående än att markägarna rimligen inte kan ha anledning att känna sin ställning hotad. Risk för att markägarna i fortsättningen kanske inte vill medverka till fortsatt koncessionsrenskötsel synes därför inte föreligga.

4.10 Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrhottens län

Förslaget att skötesrenägare får inneha högst 20 renar per hushåll anser intresseföreningen bli en klar försämring av samebyarnas möjlighet att hålla ett rationellt och riktigt renantal som är en förutsättning för ett gott ekonomiskt utfall på renskötseln för samebyarna och koncessionsinnehavarna. Att fastställa ett högsta totalt renantal inom samebyarna torde vara tillräckligt och flera samebyar har på respektive bystämmor beslutat om ett högsta renantal för renägarna, vilket innebär att byarna håller sitt totala reninnehav inom fastställd ram. Nu gällande ordning har inte inneburit att någon ansökan om medlemskap i samebyarna avslagits.

Intresseföreningen anser att nuvarande fördelning av renar mellan koncessionsinnehavare och skötesrenägare är riktig. Eftersom koncessionsrenskötseln till stor del är baserad på skötesrenar och samebyarnas ekonomi helt beroende av dessa skulle en ytterligare minskning försvåra samebyarnas förutsättningar att erhålla ett gott ekonomiskt utfall.

4.7 Same Ätnam

Utredaren har kommit till insikt om att det finns fog för påståendena att koncessionshavarnas ställning har försvagats under senare år även i annat än ekonomiskt avseende. Utredningen lämnar likväl inga förslag, som leder till genomgripande juridiska och ekonomiska förbättringar för koncessionshavarna och deras familjer, trots att det ytterst är på deras renskötselrätt, som koncessionsrenskötseln vilar.

4.9 Svenska lantarbetareförbundet

Det helt övervägande antalet av koncessionshavarna är anslutna till Svenska lantarbetareförbundet jämte ytterligare ett antal renskötande samer. Antalet renskötande medlemmar i förbundet är ca 60 av vilka flertalet är verksamma inom koncessionsbyarna.

Från Svenska Samernas Riksförbund (SSR) har framhållits att koncessionshavarna ofta har svårt att försörja sig på de låga ersättningar som utges för vård av markägarnas renar. Länsstyrelsen i Norrbotten har också uttalat den uppfattningen att ersättningen till koncessionshavarna skall fastställas i förhandlingar. Detta är naturligtvis logiskt och helt riktigt. I praktiken har det emellertid visat sig behäftat med stora problem. Förbundet har sedan lång tid tillbaka haft avtal med ett par samebyar. Under senare år har det dock visat sig svårt att förnya avtalen på grund av att medlemmarna (koncessionshavarna) också har egna renar och ibland också själva måste hålla sig med viss utrustning för renskötseln. Oliketerna mellan byarna har dessutom varit stora. Koncessionshavarnas medlemskap i samebyarnas styrelse gör också att de blir både arbetsgivare och arbetstagare, eftersom avtalen sluts med samebyn.

Förbundet delar uppfattningen att kollektivavtalsförhandlingar bör vara grundläggande för de ekonomiska förutsättningarna för koncessionshavarna. Eftersom dessa är medlemmar i förbundet föreligger givetvis en primär skyldighet att medverka till att ge även dessa medlemmar en ekonomisk och social trygghet. Förbundet är berett att uppfylla dessa förpliktelser. Men för att tillskapa ett kollektivavtalsförhållande krävs ett mer renodlat arbetsgivar-arbetstagarförhållande än vad som varit fallet i samebyarna.

Det skulle vara betydligt enklare att skapa ett mer likartat förhållande för alla koncessionshavare, om en gemensam övergripande organisation för samebyarna funnes. Även utan ett sådant organ kan naturligtvis avtal träffas, men sannolikt kommer förutsättningarna att bli olika med hänsyn till de olika former och förutsättningar för verksamheten som råder.

Om en arbetsgivarorganisation inte kan bildas, vill förbundet framhålla att en betydande förbättring och förstärkning för koncessionshavarna skulle vara om samebyn som juridisk person formellt fungerade som arbetsgivare. Detta skulle innebära att varje koncessionshavare skulle betala en s. k. sköteslega för sina egna renar och erhålla lön för skötseln av dessa. Samebyn skulle då vara ansvarig för att tillhandahålla den utrustning som erfordras för renskötseln, såsom skotrar m. m. Förbundet gör den bedömningen att det är nödvändigt att lösa partsförhållandena för att kunna skapa en avtalsmässig grund för koncessionshavarnas ekonomiska och sociala trygghet.

Om samebyn själv skall vara avtalsmotpart, blir det emellertid genast problem om koncessionshavaren skall ha en plats i styrelsen. Denne blir då

både arbetsgivare och arbetstagare och kan därigenom komma i en ohållbar ställning, särskilt i en situation där parterna inte är överens. Arbetstagarparten sitter med även i styrelsen, som är arbetsgivarorganisation och förhandlingsmotpart och kommer på så sätt i en dubbelbottnad situation om en konflikt skulle bli aktuell. Detta förhållande skulle sannolikt missgynna koncessionshavaren gentemot markägaren.

Parisförhållandena bör därför få en klarare lösning. Även sett ur arbetslöshetsförsäkringens synpunkt är det angeläget med en klar definition av förhållandet arbetstagare contra egenföretagare. För att få rätt att tillhöra Lantarbetarnas Erkända Arbetslöshetskassa måste arbetstagarbegreppet vara dokumenterat.

Förbundet inser givetvis värdet för koncessionshavaren att sitta med i samebyns ledning för att kunna påverka driftsförhållandena. Med hänsyn till vad som sagts ovan är dock frågan om inte detta måste lösas på ett sätt som mer överensstämmer med reglerna i medbestämmandelagen genom medinflytande från de anställda i samebyarnas styrelser. Frågan är mycket komplicerad men enligt förbundets mening av så stor betydelse för koncessionshavarnas situation att den inte kan förbigås så enkelt som utredaren gör.

Förbundet vill i övrigt tillstyrka utredarens förslag.

5 Medlemskap och rösträtt i koncessionssameby

5.1 Lantbruksstyrelsen

Den justering till en röst för varje påbörjat tjugotal renar, som utredningen föreslår för att stärka koncessionshavarnas röstinflytande, är enligt lantbruksstyrelsens mening en lämpligt avvägd röstfördelning.

5.7 Same Ätnam

Den föreslagna justeringen av rösträttsreglerna kommer endast att få en numerär förändring. Det stora antalet skötesrenägare kommer, om de får rösta som renskötslande medlemmar, att ha full kontroll över besluten i samebyn. Detta avhjälpas inte med att en koncessionshavare garanteras plats i samebyns styrelse. Först måste i så fall proportionerna i själva renägandet ändras så att majoriteten av renarna ägs av koncessionshavare och deras familjer. Det röstningsförfarande som nu tillämpas inom koncessionsrenskötseln står dessutom i strid med lagstiftarens avsikt enligt nu gällande rennäringslag. Utredningens förslag beträffande rösträtten är förkastligt.

Utredningen föreslår att renskötselberättigade medhjälpare i renskötseln fräntas rätten till medlemskap i samebyn. Det påstås att sådana medhjälpare inte längre finns. Detta är en felaktig uppgift. Fortfarande har åtminsto-

ne en koncessionshavare renskötselberättigade medhjälpare. Utredningens förslag kommer att försvåra rekryteringen av nya koncessionshavare. Någon ytterligare inskränkning i den samiska rätten kan inte tojereras, eftersom det hindrar näringens utveckling.

6 Koncessionshavarnas inflytande i samebyn

6.10 Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län

Intresseföreningen ifrågasätter utredarens förslag att koncessionsinnehavaren skall anställa arbetskraft och genom detta påta sig arbetsgivaransvaret. Nuvarande ordning där samebyn i samråd med koncessionsinnehavaren anställer tillfällig arbetskraft torde vara den ur allas synpunkt bästa lösningen, vilket också berörda koncessionsinnehavare som intresseföreningen vidtalat framhållit.

6.7 Same Ätnam

Utredningen går inte till botten med frågan om beslutanderätten i koncessionssamebyarna. Som skäl åberopas att skötesrenägarna står för merparten av kostnaderna. Utredningen nämner inte ett ord om de många statsbidrag, som flyter in till dessa samebyar under samisk flagg. Inte heller nämns ett ord om de kostnader som koncessionshavarna och deras medhjälpare uppbär. Det går inte att mäta reell kostnadsfördelning i proportionellt tillåtet reninnehav för samer och skötesrenägare, då det handlar om å ena sidan en näring kontra en hobbyverksamhet.

6.9 Svenska lantarbetareförbundet

Förbundet delar utredarens uppfattning att koncessionshavaren i praktiken självständigt leder själva den löpande renskötseln. Detta måste anses riktigt, eftersom det är koncessionshavaren som besitter de verkliga kunskaperna om renskötsel. Det kan också vara riktigt att koncessionshavaren själv får välja den arbetskraft som han vill ha som medhjälpare i arbetet. Det bör dock formellt vara samebyn som är arbetsgivare, bl. a. av de skäl som ovan anförts om koncessionshavarens rätt att tillhöra arbetslöshetskassan.

7 Förutvarande koncessionshavares ställning

7.1 Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen tillstyrker förslaget att en förutvarande koncessionshavare bör av sociala skäl få ha kvar renar (skötesrenar) i byn även om han inte äger eller brukar jordbruksfastighet. Förutsättningen bör därvid vara

att han bor kvar inom byn och att han inte övergår till annat huvudsakligt förvärvsarbete. Detsamma bör också gälla efterlevande maka och underåriga barn till avliden koncessionshavare.

7.5 Kammarkollegiet

Utredaren föreslår en bestämmelse av innebörd att en förutvarande koncessionshavare, som slutat av åldersskäl eller liknande, liksom även efterlevande maka och minderåriga barn, bör få ha kvar renar i byn. Inget sägs dock om hur många. Önskvärt torde vara att rennehavet reduceras till en rimlig nivå. Av lagförslaget torde emellertid följa att den pensionerade och/eller hans familj skall likställas med skötesrenägare (85 §) och därmed kommer att kvarstå som medlem i byn (86 §), men att rennehavet då också måste reduceras till högst 20 renar för hushållet, årskalvar ej inräknade (88 §). Det förefaller att vara en rimlig lösning.

8 Övrigt

8.10 Intresseföreningen för koncessionssamebyarna i Norrbottens län

En för koncessionssamebyarna viktig sak är att betesrätten på marker som ingår i koncessionsområdet inte överföres till angränsande skogs- och fjällsamebyar när detta för vissa samebyar kan innebära att renskötseln närapå omöjliggörs.

Till sist anser intresseföreningen att lantbruksnämnden måste få möjlighet att ge dispens åt icke renskötselberättigad att erhålla koncession som vårdare när samebyarna trots stora ansträngningar inte lyckas få någon renskötselberättigad att åta sig renvården. Detta är för koncessionssamebyarna en mycket aktuell fråga därför att flera samebyar trots personliga kontakter och anmälan till arbetsförmedlingen inte kunnat rekrytera någon vårdare.

Enligt intresseföreningen måste denna dispensmöjlighet införas för att den situationen inte skall uppstå att samebyarna trots att alla åtgärder vidtagits för att engagera renskötselberättigade, plötsligt inte kan lösa vårdarefrågan.

Det remitterade lagförslaget

Förslag till

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)

Härigenom föreskrivs att 85, 86 och 88 §§ rennäringslagen (1971:437) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

85 §

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession kan innefatta rätt att mottaga skötesrenar från ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet.

Den som är rensköttselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva rensköttsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där rensköttsel av ålder förekommer under hela året. Koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva rensköttsel med egna renar och med skötesrenar som tillhör

1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet inom koncessionsområdet och som är bosatt inom området eller eljest på fastigheten,

2. den som tidigare har haft koncession inom området där han är bosatt, om han inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,

3. efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till koncessionshavare eller till under 2 angivna tidigare koncessionshavare som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt inom koncessionsområdet.

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till gagn för ortsbefolkningen och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva rensköttseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession får lämnas endast om fortsatt rensköttsel inom området är till övervägande nytta för orten och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva rensköttseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst tio år.

86 §

För rensköttseln inom koncessionsområde skall finnas sameby.

För rensköttseln inom koncessionsområde skall finnas sameby.

Nuvarande lydelse

Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel. *Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens inseende renskötseln inom byn.*

Föreslagen lydelse

Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och som *inte har annat huvudsakligt förvärvsarbete samt* ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel *med följande avvikelser:*

1. Ägare av skötesrenar anses som renskötande medlem.

2. Renskötande medlem har i frågor som avses i 59 § 2 en röst för varje påbörjat tjugotal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom.

3. Renskötseln inom byn leds av koncessionshavaren som anställer den arbetskraft som kan behövas för renskötseln. Koncessionshavaren eller, om det finns flera, åtminstone en av dem skall vara ledamot av styrelsen.

88 §

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningssvägs sträckning.
3. det högsta antal renar som får hållas inom koncessionsområdet,

4. om och till vilket antal koncessionshavaren får mottaga skötesrenar.

5. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,

6. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningssvägs sträckning.
3. det högsta antal *egna* renar respektive skötesrenar som koncessionshavaren får hålla inom området,

4. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,

5. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

Ägare av skötesrenar får lämna högst trettio renar i vinterhjorden för varje hushåll i koncessionshavares vård.

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 1985.
2. Bestämmelsen i 85 § andra stycket tillämpas även om ansökan om koncession har gjorts före ikraftträdandet.
3. En ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som inte är bosatt inom området eller eljest på fastigheten får *inte* ha skötesrenar i koncessionshavarens vård efter den tidpunkt som lantbruksnämnden bestämmer. Detsamma gäller, i fråga om övertaliga renar, ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande har fler skötesrenar i koncessionshavarens vård än som anges i 88 § andra stycket.
4. Lantbruksnämnden får bestämma den tidpunkt efter vilken renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln men som har annat huvudsakligt förvärvsarbete inte längre får ha renar i samebyn.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1985-04-18

Närvarande: f. d. regeringsrådet Paulsson, regeringsrådet Mueller, justitierådet Jernsten.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 1985 har regeringen på hemställan av statsrådet Leijon beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i rennäringslagen (1971:437).

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bjarne Örnstedt.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Allmänna synpunkter

Lagrådet finner anledning att inledningsvis närmare beröra innebörden av vissa av reglerna om koncessionsrenskötsel, sådana de kommit till uttryck i den gällande rennäringslagen.

Koncession att driva renskötsel meddelas enligt 85 § viss renskötselberättigad person. I koncessionen skall bestämmas det område inom vilket renskötseln får bedrivas. Koncessionen kan innebära rätt för koncessionshavaren att i sin renskötsel omhänderha skötesrenar, tillhöriga ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet. För renskötseln inom koncessionsområdet skall enligt 86 § finnas en sameby. I denna ingår som medlemmar, förutom koncessionshavaren och hans husfolk, även ägare av de skötesrenar som koncessionshavaren tagit emot. Lagens bestämmelser om vanliga samebyar och deras förvaltning gäller i tillämpliga delar även beträffande samebyar för koncessionsrenskötsel med vissa undantag. I detta hänseende är här främst av intresse att enligt uttryckligt stadgande det är koncessionshavaren som leder renskötseln under styrelsens inseende och att styrelsen således inte kan uppdra ledningen av renskötseln till någon annan.

Lagens bestämmelser har otvetydigt den innebörden att endast en person är koncessionshavare inom samma område och att det sålunda är denne som har ansvar gentemot myndigheter och tredje man för att koncessionsvillkoren följs. Att lagens utformning bygger på denna förutsättning stöds också av förarbetena till lagen (se prop. 1971:51 s. 196 och 197).

Av remissprotokollet och betänkandet "Koncessionsrenskötseln" (Ds Jo 1984:2), som ligger till grund för det remitterade lagförslaget, framgår

emellertid att koncessionsrenskötseln i verkligheten i viss utsträckning bedrivs i andra former än som nyss angivits vara förutsatt i lagen. Koncessionsrenskötsel förekommer för närvarande inom nio skilda koncessionsområden med en sameby för varje område. För fem av områdena har två eller flera koncessionshavare antagits. Hur ledningen av renskötseln, som ju enligt lagen är förbehållen koncessionshavaren, utövas i fall då det finns flera koncessionshavare framgår inte, och inte heller hur ansvaret för att koncessionsvillkoren följs i sådant fall gestaltar sig för koncessionshavarna. Till upplysning i detta hänseende kan dock nämnas att lantbruksnämnden vid koncessioner, som meddelats i december 1982, uppställt som allmänt villkor bl. a. att koncessionshavarna har kollektivt ansvar för vården av skötesrenarna och att samebyn har skyldighet att själv tillse att övertaligt renantal decimeras.

De remitterade förslagen utgår från att koncessionsrenskötsel i viss utsträckning bedrivs med flera koncessionshavare inom samma koncessionsområde och att verksamheten skall fortsätta även i dessa former.

Såsom framgår av det anförda står denna praxis enligt lagrådets mening inte i överensstämmelse med lagens uppbyggnad. Lagen synes därför böra ändras såvitt angår de grundläggande reglerna för koncessionsrenskötseln så att dessa anpassas till de faktiska förhållandena. En sådan ändring torde emellertid förutsätta ingående överväganden bl. a. rörande koncessionshavarnas ställning inbördes och i förhållande till skötesrenägarna samt beträffande samebyns uppgifter. Lagrådet saknar därför möjlighet att själv lämna förslag till lagtext i denna del.

Mot den nu tecknade bakgrunden kan det remitterade förslaget till ändring i rennäringslagen inge vissa betänkligheter. Den ändrade lagtexten avser emellertid i allt väsentligt förhållanden som inte har anknytning till frågan om det finns en eller flera koncessionshavare inom samma område. Lagrådet anser sig därför från principiell synpunkt inte böra motsätta sig ändringsförslaget. I 86 § andra stycket 3 föreslås emellertid en lagtext som uttryckligen förutsätter att det kan finnas flera koncessionshavare inom samma koncessionsområde; denna ändring bör inte genomföras så länge de grundläggande förutsättningarna för koncessionsrenskötselns bedrivande kvarstår oförändrade i lagen.

85 §

I första stycket i dess föreslagna nya lydelse anges bl. a. att koncession innefattar rätt för koncessionshavaren att driva renskötseln med "egna renar" och med "skötesrenar" som tillhör vissa uppräknade kategorier av ägare. I motiven anges att ändringen i denna del har gjorts för tydlighetens skull.

Av remissprotokollet – liksom av punkt 4 i de föreslagna övergångsbestämmelserna – framgår att renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln, av samebyn kan ges rätt att ha egna renar.

Detsamma anges enligt protokollet gälla även i fråga om koncessionshavarens make och hemmavarande barn. Lagrådet förutsätter att renar, som sålunda formellt ägs av annan än koncessionshavaren men av någon som kan räknas till hans "husfolk", i förevarande sammanhang – liksom vid tillämpningen av 88 § första stycket 3 i dess föreslagna nya lydelse -- skall betraktas som "egna renar". Ett stöd för en sådan tolkning ger bestämmelsen i 13 § andra stycket om att "renar som tillhör renskötande medlems husfolk anses i denna lag tillhöra den renskötande medlemmen".

Enligt lagrådets mening skulle vidare tankegångarna bakom de föreslagna bestämmelserna i punkterna 1 och 2 i första stycket komma till tydligare uttryck om dessa ges förslagsvis följande ändrade lydelse:

"1. den som äger eller brukar jordbruksfastighet, vilken helt eller delvis är belägen inom koncessionsområdet, om han är bosatt på fastigheten eller inom området,

2. den som tidigare har haft koncession inom området, om han är bosatt där och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete."

86 §

Här hänvisas till vad lagrådet anfört under rubriken allmänna synpunkter.

Övergångsbestämmelserna

Enligt vad som anförs i motiveringen till punkterna 1 och 2 löper de nuvarande koncessionerna ut den 31 december 1985 och kommer beslut om koncessioner för tiden därefter att meddelas under december månad 1985. Avsikten är att de nya bestämmelserna skall tillämpas vid prövning av koncessioner för tiden från och med den 1 januari 1986. Under förutsättning att de nya bestämmelserna har utfärdats före december 1985 behövs vid nu angivna förhållanden endast en ikraftträdanderegler av innehåll att lagen träder i kraft den 1 januari 1986. Lagrådet föreslår att en sådan regel tas in i stället för de under punkterna 1 och 2 föreslagna. Det bör tilläggas att det skulle fordras särskilda övergångsbestämmelser för december 1985 beträffande nu gällande koncessioner om lagen i enlighet med vad som föreslås i lagrådsremissen skulle komma att träda i kraft redan den 1 december 1985.

Punkterna 3 och 4 bör från lagteknisk synpunkt utformas som undantag från lagens bestämmelser. Med hänsyn främst härtill förordar lagrådet att punkterna – som enligt det föregående bör ges beteckningen 2 och 3 – erhåller följande lydelse:

"2. En ägare av skötesrenar som vid lagens ikraftträdande äger eller brukar jordbruksfastighet inom ett koncessionsområde men som inte är bosatt på fastigheten eller inom området får utan hinder av bestämmelsen i 85 § första stycket 1 ha skötesrenar i koncessionshavarens vård intill den tidpunkt som lantbruksnämnden bestämmer. Motsvarande gäller när ägare

av skötesrenar vid lagens ikraftträdande har fler skötesrenar i koncessionshavares vård än som anges i 88 § andra stycket.

3. Lantbruksnämnden får medge renskötselberättigad, som vid lagens ikraftträdande vid sidan av annat huvudsakligt förvärvsarbete biträder koncessionshavare i renskötelsen, rätt att såsom medlem i samebyn under en övergångstid ha kvar renar i byn."

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-05-23

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Lundkvist

Proposition om ändring i rennäringslagen (1971:437)

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till ändring i rennäringslagen (1971:437).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har anfört att lagens bestämmelser otvetydigt har den innebörden att endast en person är koncessionshavare inom samma område och att det sålunda är denne som har ansvaret gentemot myndigheter och tredje man för att koncessionsvillkoren följs. Lagen synes enligt lagrådets mening böra ändras såvitt angår de grundläggande reglerna för koncessionsrenskötseln så att dessa anpassas till de faktiska förhållandena. En sådan ändring torde enligt lagrådet emellertid förutsätta ingående överväganden bl. a. rörande koncessionshavarnas ställning inbördes och i förhållande till skötesrenägarna samt beträffande samebyns uppgifter.

Jag vill för egen del anföra följande. Bestämmelser om koncessionsrenskötsel infördes genom lagen (1928:309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Den lagens bestämmelser uteslöt inte möjligheten att meddela tillstånd till renskötsel till fler än en renskötselberättigad inom ett och samma område och lappby. Vid den lagens ikraftträdande meddelades också tillstånd för flera att driva renskötsel inom samma område, bl. a. i Muonio. Detta förhållande har sedan bestått. Vid införandet av rennäringslagen (1971:437) avsåg man inte att i detta avseende göra någon ändring i sak i jämförelse med tidigare gällande regler. Koncessionsrenskötsel har inom vissa områden således drivits med fler än en koncessionshavare under hela den tid denna form av renskötsel varit tillåten. För fem av de nio koncessionsområdena finns f. n. två eller flera koncessionshavare.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 11 april 1985.

Några olägenheter med systemet med flera koncessionshavare har, såvitt jag har mig bekant, inte uppkommit vare sig rörande koncessionshavarnas ställning inbördes eller i förhållande till ägarna av skötesrenar. I fråga om samebyns uppgifter vill jag peka på följande omständigheter. Koncessionshavaren eller koncessionshavarna leder renskötelsen inom byn. Därmed avses den löpande renskötelsen. Det ankommer emellertid enligt 9 § rennäringslagen på samebyn att för medlemmarnas bästa ombesörja renskötelsen. Det åligger särskilt samebyn att svara för att renskötelsen drivs på ekonomiskt bästa sätt. Det är mot bakgrund av denna bestämmelse som samebyns styrelse har att fatta de beslut som behövs för att den eller de som är koncessionshavare skall kunna leda renskötelsen inom byn. Lantbruksnämnden kan enligt 88 § första stycket punkt 6 (punkt 5 i det remitterade förslaget) ange de villkor under vilka renskötelsen får bedrivas. I nu gällande koncessioner anges bl. a. att koncessionshavarna har kollektivt ansvar för vården av skötesrenarna. Jag anser mot bakgrund av vad jag nu anfört att ytterligare överväganden inte är erforderliga beträffande flera koncessionshavares ställning inbördes och i förhållande till skötesrenägarna samt beträffande samebyns uppgifter. Enligt min mening bör det emellertid av lagen framgå att fler än en koncessionshavare kan få tillstånd att driva renskötelse inom ett koncessionsområde. Jag anser därför att redaktionella ändringar för att klargöra detta bör göras i 86 § och 88 § första stycket punkterna 3 och 4 i det remitterade förslaget.

Den rätt att ha egna renar som kan ges koncessionshavares make och hemmavarande barn samt renskötelseberättigad som biträder koncessionshavare i renskötelsen bör komma till klarare uttryck genom redaktionella ändringar i 85 § första stycket och 88 § första stycket punkten 3.

Jag biträder lagrådets förslag till utformningen av 85 § första stycket punkterna 1 och 2 samt övergångsbestämmelserna. Dessutom bör ytterligare några redaktionella jämkningar göras i lagförslaget.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade lagförslaget med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 1985	5
1 Inledning	5
2 Allmän motivering	5
2.1 Allmänna utgångspunkter	5
2.2 Grunder för koncessionsprövningen	8
2.3 Rätten att äga skötesrenar	9
2.4 Koncessionshavarnas ekonomiska ställning	11
2.5 Medlemskap och rösträtt i koncessionssameby	14
2.6 Koncessionshavarnas inflytande i samebyn	16
2.7 Förutvarande koncessionshavares ställning	17
3 Upprättat lagförslag	19
4 Specialmotivering	19
5 Hemställan	23
6 Beslut	23
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (Ds Jo 1984: 2) Koncessionsrenskötseln	24
Bilaga 2 Utredarens lagförslag	25
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna och sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds Jo 1984: 2) Koncessionsrenskötseln	29
Bilaga 4 Det remitterade lagförslaget	43
Utdrag av lagrådets protokoll den 18 april 1985	46
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 1985	50
1 Anmälan av lagrådsyttrande	50
2 Hemställan	51
3 Beslut	51